

Hommikuudus piimatee sepistas talude jõukuse

Kohtumine vana meierei ukiselävel Piimatooja lapselapsega viis juttudes kaugele ajalukku. Piimatooja lapselaps läks oma meenutustega peaaegu Piimatooja vanemate lapsepõlve, sest see, mida ta kuulnud oli, jäi meelde kogu eluks.

Piimatooja vanavanemad ostsid kaks imearmast vasikat mõisast. Vanaema rääkis alati, et mõisapreilid olid nii rõõsad ja pringid, et küllap tehti neile häärberis piimavanne. Talurahvas võis piimavannist ainult unistada. Piimatooja isa oli lapsena rohkem pidanud suurte siniste silmadega vasikapreilidest Leesist ja Teesist kui mõisapreilidest. Neid ta ju õieti kohtas ainult vanaema juttudes. Teesi ja Leesi olid Hollandist pärit friisi tõugu vasikad, kelle sugupuu oli kaugemale uuritud kui Piimatooja pere oma kirikuraamatutes.

Pärast lehmade tallu toomist algas hoopis uus elu Piimatooja peres. Vanaema tegi piimast kõike võimalikku, mida talutootmine võimaldas. Värskest piimast keedeti suppi, joogiks tarvitati hapupiima. Hapupiim oli või ja kohupiima alustala. Piim läks hapnema, koor riisuti pealt ja tehti võiks. Ülejäänud hapupiimast sai kohupiim, millest sai ka kohupiimajuustu. Midagi ei lastud raisku, küll oli naisperel piimaga toimetamist. Ja ennäe imet, piima hakkas üle jääma. Ei jaksanud oma pere kõike ära tarvitada. Sama oli ka üleaedsete juures.

Mõisa juures tegutses üks Saksamaalt tulnud härra Lutz, kes mõistis karjavirtsahvti ja käskis end hüüda saksapäraselt molkereiks. Maarahvas kutsus teda lihtsalt härra Meieriks. Ta oli lahke mees ega hoidnud tarkusi omale. Mõnigi talulaps õppis härra Meieri juures tarkusi juurde ja juurde, kuniks... Leiti, et selle tarkusega saab juba ise ka taludest piimad kokku korjata ja võid-juustu tegema hakata.

Sest kuulda oli, et kõige tulusam on edasi müüa just neid piimasaadusi. Mis seal ikka. Piimatooja esivanemad ja teisedki naabrid panid seljad kokku ja ehtasid Imaveresse meierei. Seinale laoti daatum 1909. Kõik, kel omatarbest piima üle jäi tõid selle meiereisse, kus täideti kõhukad tunnid võiga ja juustukerad olid pringimad kui mõisapreilide puusad. Mehed-naised, kes talust piima meiereisse tõid olid Piimatoojad.

Meiereide vahet voorisid aina võitatud vuntsidega kokkuostjad. Kes lahkus võitunnidega, kes juustukerad kaenlas. Talul turule ise müüma sõita polnud mõistlik, liiga ajakulukas. Kokkuostja müüs otse Inglismaale ja kaugemalegi. Eksport. Saadud rahaga arendati meiereid, osteti seadmeid ja kui see raha, mis üle jäi, maksti ühistu liikmetele piimarahana välja.

Vahepeal oli Piimatooja pere karjalauta sündinud veel vasikaid ja tõug aina paranes. Piima voolas juba kümnest lehmast. Rehielamu vahetati häärberi vastu, ehitati uhkeid elumaju ja tulevik tundus helge. Aeg oli edasi läinud sedavõrd, et Piimatoojast endast oli saanud ühistu liige. Ja piimast oli saanud talule peamine rahaallikas. Edumeelne teave ei tulnud enam härra Lutzult, vaid

talusse tellitud ajakirjanduse kaudu. Piimamajanduse ühistegevusest tekkis hästitoimiv võrgustik ning peaaegu pooled riigi taludest viisid ise oma piima hobuvankritel meiereisse.

Vahetus võim ja tuli tagasilangus. Peale esimese vabariigi lõppu kustutas nõukogude võim kõik piimatootjate võlad pankade ees. Kasu sellest oli näiline, sest rikkamate talude pered olid küüditatud Siberisse. Lehmad koguti kokku kolhoosi lautadesse. Tallu võis jääda kogu karjast üks lehmake oma tarbeks.

Piimatoojagi viis pisarsilmil oma prisked tõulehmad ühislauta, kus polnud õieti söötagi. Õnneks jäi Piimatoojale siiski kaks lehma: Maasik ja Mustik. Piimatooja majapidamises elas koos mitu põlvkonda, sestap said külanõukogust loa. Piimatooja pere sai veel jätkata piima viimist meiereisse. Neile isegi tundus, et võim lubab neil omada meiereid. Nii tundus kuni 1950 aastani.

Riik riigistas lõplikult kõik koorejaamad ja piimameiereid. Piimaringe läbiti autodega. Piimatooja ülesanne oli piimamannerg upitada piimapukile, kust toodang autosse kokku korjati. Piimatoojal meiereisse enam asja polnud. Külarahvas kogunes piimapuki juurde, kus piimaaütot oodates räägiti ära kõik uudised. Nagu Piimatooja lastelastel on täna uudiste toojaks Facebook.

Piimatooja nägi pealt ka aega kui hakkasid kerkima suured piimatööstused. Igasse rajooni üks kombinaat. Piimaraha ikka natuke pudenes, aga endist kasu majapidamine sellest enam ei saanud. Üks kord kuus sai oodatud piimapuki juures piimaraha. Kui kohale ei saanud minna, siis pandi pisku krabisevat kilekotiga piimanõu kaane alla.

Oma viimase lehma Nelli piima viis Piimatooja pukile 1970. aastal. Edasi jutustas ta oma Piimatooja lugu jäätist limpsivatele lastele ja kohukest mugivatele lastelastele. Nüüd kuuleb seda lugu ka muuseumis.

Eesti piimandusmuuseum loodi 1976. aastal Imaverre vanasse meierei majja. Õnneks ei käinud sellest meiereihoonest üle vanaraua kogumise torm, mil seadmed armutult ümbersulatusse saadeti. Enamus seadmeid oli alles ja täna rahvale vaatamiseks välja pandud. Kesk-Eestisse loodi muuseum paljustki ka mõttega, et ära sõida mööda, tule läbi. Asukoht on ju kolme tee ristil. Lähedal.